

Antrasis Lietuvos vandenilio platformos susitikimas (virtualus)

2021 m. vasario 24 d. 14.30-16.00 val.

ATMINTINĖ

Dalyviai:

- Energetikos viceministrė Daiva Garbaliuskaitė
- susitikimą moderavo Energetikos ministerijos Inovacijų ir tarptautiškumo skatinimo grupės vadovas Žilvinas Danys.
- 59 atstovai iš 28 įmonių ir organizacijų.

Darbotvarkė:

1. Energetikos ministerijos informacija: LR Vyriausybės programos ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo fondo investicijų į energetikos sektorių priemonės; informacija apie pilotinio projekto (vandenilio panaudojimo gamtinių dujų infrastruktūroje) statusą; planuojamos studijos „Ateities energetikos technologijų scenarijai Lietuvoje iki 2050 m.“ užsakymas; anglies dioksido surinkimo ir saugojimo (CCS) temos vystymo Lietuvoje informacinio renginio pristatymas; naujienos iš LR nuolatinės atstovybės Briuselyje.
2. „Litgrid“ užsakymu atliktos studijos „Raida 2050“ pristatymas.
3. Narių pasisakymai pagal poreikį ir diskusija.

Energetikos ministerijos Inovacijų ir tarptautiškumo grupės vadovas Žilvinas Danys pasveikino gausiai susirinkusius antrojo Lietuvos vandenilio platformos susitikimo dalyvius ir pristatė numatomą renginio darbotvarkę. Buvo pastebėta, kad formatas gyvybingas, dalyvių skaičius nuolat auga. Šiuo metu Lietuvos vandenilio platforma turi 28 narius.

Energetikos viceministrė Daiva Garbaliuskaitė patvirtino, kad inovacijos, tarp jų ir vandenilio technologijų plėtra, neabejotinai yra vienas iš pagrindinių naujosios LRV prioritetų. Strateginiuose dokumentuose esame numatę integruoti vandenilį dekarbonizuojant pramonės, transporto, energetikos ir pastatų sektorius. Tai yra dar viena labai svarbi priemonė, padėsianti pasiekti klimato neutralumo tikslų. Viceministrė pabrėžė Lietuvos vandenilio platformos svarbą kuriant palankią aplinką vandenilio technologijų plėtrai, paragino dalyvius būti aktyvius ir teikti siūlymus.

Viceministrė D. Garbaliuskaitė taip pat pristatė Energetikos ministerijos parengtų reformų ir investicijų, kurias planuojama finansuoti iš Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo fondo (angl. Recovery and Resilience Facility, RRF), rinkinį (pridedama prezentacija). Pagrindinės Energetikos ministerijos pasirinktos reformos ir investicijų kryptys yra atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) plėtra elektros gamybos sektoriuje ir Žalioji transporto sektoriaus transformacija. Žaliojo vandenilio gamybos ir perdavimo į gamtinių dujų tinklus bei Vandenilio technologijų ir jų panaudojimo skatinimo mechanizmo sukūrimui preliminariai numatyta daugiau nei 30 mln. eurų. Lietuvos pasiūlytas reformas ir investicijas dar turi patvirtinti Europos Komisija.

Išmaniosios Energetikos skaitmeninių inovacijų centro atstovui Romualdui Petraičiui pasiteiravus ar buvo atsižvelgta į pastabas po viešosios konsultacijos dėl Energetikos ministerijos parengtų reformų ir investicijų rinkinio, kurį planuojama finansuoti iš

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo fondo, buvo padėkota už pastabas ir patvirtinta, kad jos vertinamos.

Lietuvos Respublikos energetikos atašė pavaduotoja Lietuvos nuolatinėje atstovybėje Europos Sąjungoje Sandra Vainutė pristatė ES formatuose vykstančias diskusijas, susijusias su vandeniliu. Šiemet buvo pradėtas Europos infrastruktūros tinklų (TEN-E) reglamento peržiūros procesas Energetikos darbo grupėje. Pagrindinis tikslas – pritaikyti infrastruktūros planavimą prie Žaliojo kurso tikslų (dujų tinklų pritaikymas, elektrolizerių įtraukimas). Svarbu pažymėti, jog peržiūrimame TEN-E reglamente siūlomos įtraukti ir mažaanglės technologijos (angl. low-carbon). Taip pat šalims turinčioms gerai išvystytą dujų rinką labai svarbus gamtinių dujų infrastruktūros pritaikymas vandenilio ir kitų biudujų įmaišymui (angl. repurposing). Reikalinga toliau derėtis, jog ši referencija būtų sutarta tarp visų valstybių narių. Europos infrastruktūros tinklų reglamentas visų pirma yra skirtas didelės apimties tarpvalstybiniais projektams. Šiuo metu laukiama kompromisinių pasiūlymų apibendrinant šalių diskusijas. Antras derybų ratas numatomas nuo kovo mėn. Taip pat buvo pristatyta EK darbo programoje 2021 m. IV ketv. numatyta Trečiojo dujų energetikos teisės aktų rinkinio peržiūra Vasario 10 d. jau yra paskelbta viešojo konsultacija dėl šios peržiūros poveikio vertinimo.

EPSO-G Inovacijų Vadovas Laurynas Mereckas pristatė išvalgas po „RAIDA 2050“ analizės (studijos ataskaita viešai prieinama https://www.litgrid.eu/uploads/files/dir564/dir28/dir1/15_0.php) ir vandenilio perspektyva (prezentacija pridedama). Buvo pabrėžta, kad artimiausius tris dešimtmečius augant atsinaujinančių energijos išteklių generacijai, daugiausiai sausumos ir jūros vėjo jėgainių gaminama elektra., bus būtina vystyti pilotinius Power-to-gas (P2G) projektus ir ruošti technologijos plėtrai plačiu mastu. Taip pat išvystyti palankią teisinę aplinką šios technologijos plėtrai. Iki 2030 m. sistema yra pasirengusi 50 MW P2G pajėgumams. Prognozuojama P2G galia 2050 m. yra 1,3 GW. Aukšto lankstumo scenarijus nuo 2050 m. leistų sutaupyti apie 100 mln. eurų kasmet.

Energetikos ministerijos Inovacijų ir tarptautiškumo grupės vadovas Žilvinas Danys patvirtino, kad pilotinio P2G projektas (vandenilio panaudojimas gamtinių dujų infrastruktūroje) yra pateiktas į LR Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planą ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo fondo investicijų į energetikos sektorių priemonės, šiuo metu laukiama Europos Komisijos atsakymo. Žaliojo vandenilio gamybinių pajėgumų didinimas ir pilotinių projektų vystymas tikrai bus vykdomas ateityje. Taip pat buvo informuota apie ateities energetikos technologijų studiją, kurią numatoma atlikti per Šiaurės ir Baltijos šalių energetikos mokslinių tyrimų programą. Studija apimtų tris Baltijos šalis ir vertintų įvairių technologijų potencialą iki 2050 m., įskaitant vandenilį. Galutinis sprendimas dėl studijos atlikimo šio formato apimtyje bus priimtas balandį.

Lietuvos darbdavių konfederacijos vadovas Danas Arlauskas iškėlė klausimą dėl studijos „RAIDA 2050“, teiraudamasis, ar prognozės, kad maišysime žaliąjį vandenilį su dujomis nėra per daug optimistinės ir kuo jos grindžiamos. Lietuvos įmonės kol kas turi labai mažai supratimo šioje srityje. UAB „EPSO-G“ ir AB „Litgrid“ atstovai (Laurynas Mereckas, Ramūnas Bikulčius) paaiškino, kad analizė atlikta remiantis Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje (NENS) numatytais tikslais, siekiant įvertinti, kokios priemonės padėtų suvaldyti NENS numatytus AEI pajėgumus. Didėjant AEI daliai tam tikrais laikotarpiais susidarys didelis elektros energijos perteklius, o kitais – deficitas. Atsižvelgiant į tai, bus reikalingos technologijos, kurios perteklinę energiją padės kaupti ir panaudoti esant

reikalui. Didmeninės elektros energijos kainai esant 0 EUR/MWh., verta ją kaupti. Vandenilio technologija leidžia nupirkti tokią energiją pigiau ir perkelti į kitus sektorius. Jau šiuo metu kaina gali nukristi iki 0 EUR/MWh, – tokia situacija stebima Danijoje, Vokietijoje. Vykstant sparčiai AEI plėtrai tokia situacija susidarys 40 proc. metuose.

UAB „Energeman“ projekto vadovas Gintaras Saldžiūnas iškėlė klausimą, ar planuojamose priemonėse tarp naudos gavėjų bus įtrauktos atliekų rūšiavimo ir perdirbimo įmonės ir sukurta galimybė gaminti vandenilį iš atliekų. Taip pat siūlomose Lietuvos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo fondo investicijose pasigenda vandenilio krovimo stotelių, nors numatyta 53 mln. eurų elektromobiliams. Lietuvoje šiuo metu nėra nei vienos vandenilio stotelės, todėl maštant apie elektromobilių infrastruktūros plėtrą būtų logiška įterpti ir vandenilio stoteles. **Energetikos ministerijos atstovas Žilvinas Danys** atsakė, kad priemonės dar tik kuriamos, pasiūlymai tik pradiniam etape.

Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacijos „LINA“ atstovas Tomas Garuolis informavo, kad Vokietija, Prancūzija, Italija jau planuoja vandenilio transporto koridorius. Baltijos šalyse kol kas buvo tik vienas projektas, kuriame dalyvavo Latvijos Rygos uostas (plačiau apie projektą http://www.nordichydrogenpartnership.com/wp-content/uploads/2017/12/2_LZA_H2LV_FCB_Nordics_BSR_H2_network_7_december_2017.pdf). Lenkija, Čekija, Slovakija ir Vengrija vykdo 5 mlrd. Eur. vertės „Black Horse“ projektą, siekia pakeisti visą sunkvežimių parką. Lietuvai taip pat reikėtų to imtis, nes kitu atveju šalis patirs technologinę atskirtį. Tokią situaciją turime su SGD dujomis - Lietuvoje beveik nėra SGD kolonėlių. **Energetikos ministerijos atstovas Žilvinas Danys** atsakė, kad šie klausimai galės detaliau būti nagrinėjami Lietuvos vandenilio platformos Transporto darbo grupėje.

Alternatyviųjų degalų ir infrastruktūros asociacijos ADIA atstovas Vidas Korsakas dar kartą pastebėjo, kad Lietuvoje vandenilis (ne grynoje formoje, o kaip gamtinių dujų papildymas) naudojamas nuo 2014 metų. Jei būtų poreikis apimtis būtų galima plėsti. Pabrėdė, yra mokslinių tyrimų laboratorija, skirta tirti vandenilio panaudojimo kuro gamybai Lietuvoje galimybes. Pilnavertė stotis kainuoja labai brangiai, o vartotojų kol kas nėra. Jei būtų poreikis, rinka sureaguotų į tai.

UAB „Biokona“ atstovas Gerardas Žukauskas pastebėjo, kad panaši situacija yra susiklosčiusi ir su biometanu. Buvo iškeltas klausimas, kokiomis priemonėmis numatoma vykdyti biometano plėtrą. Kol kas nėra tam skirtos infrastruktūros ir įmonių, kurios galėtų pirkti biometaną. Šiame kontekste labai svarbus greitis. **Energetikos viceministrė D. Garbaliuskaitė** atsakė, kad šiuo metu projektuojamas pereinamasis etapas, kuriama sertifikatų ir užstatų sistema. Kuriamos priemonės, kurios padėtų mažinti įtaką klimatui, sertifikatai veiktų kaip kilmės garantijų sistema. **Energetikos ministerijos atstovas Aurimas Salapėta** papildė, kad biometano gamintojams taip pat kyla klausimas, kas suvartos jų produkciją. Pradiniai akcentai biometano paklausos sukūrimui jau yra įtvirtinti Alternatyviųjų degalų įstatyme. Apimtys pirmaisiais metais nebus kardinaliai reikšmingos, tačiau numatoma gamtinių dujų rinkos plėtra, susijungimas su Europos dujų rinka atvers plačias galimybes tiek vandeniliui, tiek biometanui ir kilmės garantijų/sertifikatų sistemai. Pažymėtina, kad transporto priemonių parkų valdytojai bus priversti pasirinkti mažiau taršias priemones pagal ES taršos reglamentavimą.

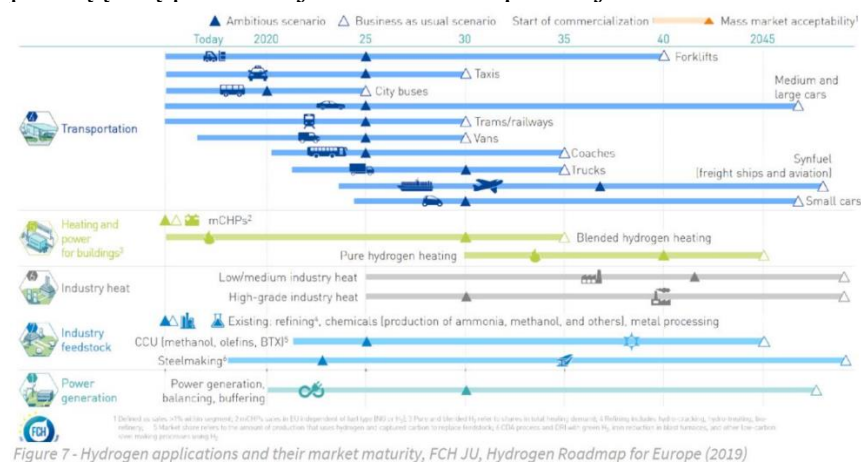
Lietuvos energetikos instituto (LEI) vadovas Sigitas Rimkevičius priminė LEI iniciatyvą - projektą „Išmaniųjų energetikos sistemų MTEPI infrastruktūros sukūrimas“, kurio

apimtyje bus plėtojamos ir vandenilio technologijos. Technologijos plėtrą šalyje pradėti reikia nuo demonstracinių/pilotinių projektų, kurių pagalba būtų ir išbandyta gamyba, panaudojimas pastatuose, perkėlimas iš vasaros į žiemą bei panaudojimas transporto sektoriuje ir kitose srityse. Tokia iniciatyva galėtų suteikti postūmį ir vadinamosios „baltos dėmės“ užpildymui. Projektas prisidėtų prie vandenilio technologijų įvedimo į rinką ir plėtos. Taip pat išreikštas lūkestis, kad projektas nepasimestų tarp ministerijų. Šio projekto pasiūlymą oficialiai pateikusi Švietimo, mokslo ir sporto ministerija galėtų būti įtraukta prie Žaliają pertvarką įgyvendinančių institucijų.

AB „Amber Grid“ atstovas Danas Janulionis informavo, kad sistema kilmės garantijų importui ir eksportui Baltijos šalimis bus atverta nuo kitų nuo metų, yra parengti planai šiam procesui. Šiuo metu statoma dujų perdavimo jungtis su Lenkija (GIPL), kuri atvers galimybes prekiauti su Vakarų Europos šalimis. Numatomos diskusijos su rinkos dalyviais. LRV programoje 2023 m. vandeniliui taip pat numatoma kilmės garantijų sistema. Jei ateitų aiškus rinkos signalas dėl poreikio tą padaryti anksčiau, būtų galima atsižvelgti ir koreguoti planus.

Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacijos atstovas Tomas Garuolis pritarė anksčiau išsakytoms nuomonėms dėl demonstracinių projektų svarbos. ES šalyse jau įgyvendinama daug tokio pobūdžio projektų, jų jau yra ES, daug medžiagos, kuria būtų galima pasinaudoti. Keletas rimtų studijų yra padaryta, sunkvežimiai su kasetėmis – 2028-2027 jau turėtų būti konkurencingi. Ateitis visai netoli. Dabar yra pats laikas realizuoti bandomuosius projektus. **Reikėtų galvoti apie demonstracinių projektų iniciavimą.**

AB „Ignitis grupė“ atstovas Paulius Kozlovas informavo, kad Energijos skirstymo operatorius (ESO) mato save vandenilio technologijų įgalinimo vaidmenyje, suteikiant galimybes plėtoti rinkai. Kilmės sertifikatai yra viena iš galimybių. ESO turi transportavimo servitutus „iki pat durų“, tinklą, produktotiekį. Įmonė siekia tam tinkamai pasiruošti, todėl organizuoja pilotinio projekto įgyvendinimą. Šiame kontekste reikės išspręsti daug klausimų dėl statybos reguliavimo. Vertinant dabartinę rinkos situaciją — Lietuvoje kasmet suvartojama šimtai tūkstančių kilogramų vandenilio (įmonės „ORLEN Lietuva“, „Lifosa“ ir kitos), tačiau „žaliojo“ vandenilio kainos lyginant su „pilkuoju“ vandeniliu gali skirtis 5 kartus. Reikalinga skatinti žaliojo vandenilio naudojimą didžiuosiuose vartotojuose. Demonstraciniai projektai padėtų į šalį pritraukti jau esamas kompetencijas.

Sandra Vainutė pakomentavo ES kilmės garantijų sistemą — bus peržiūrimas dujų sektoriaus reglamentavimas, apimant ir kilmės garantijų klausimą. Šiuo metu vyksta

diskusijos, kas turėtų būti paliekama reguliuoti nacionaliniu lygiu, o kas standartizuojama europiniu. Techninio pobūdžio klausimai galimai bus nagrinėjami Dujų koordinacinėje grupėje.. Viena pagrindinių dujų sektoriaus reguliavimo peržiūros tikslų - identifikuoti priemones, kad vandenilio plėtra būtų greitesnė. Identifikuojant priemones nacionaliniu lygmeniu, greta pilotinių projektų, galimas apsikeitimas gerosiomis praktikomis ir su kitomis šalimis. Šiame kontekste galėtų būti aktualus olandų rinkos pavyzdys, mažaanglių (low-carbon) dujų panaudojimas. Paieškojus būtų galima rasti ir kitų ES šalių gerosios praktikos pavyzdžių, kuriuos būtų galima pritaikyti.

AB „Achema“ atstovas Andrėjus Šostakas pastebėjo, kad taršos leidimų pirkimas yra brangus, apriboja galimybes investuoti į inovatyvias technologijas. Norint įsidiesti su vandenilio panaudojimu susijusias technologijas tektų kreiptis į bankus, kurie investiciją greičiausiai įvertintų kaip itin rizikingą, dėl technologijos supratimo trūkumo. Nėra aiškaus perėjimo prie švarių technologijų mechanizmo kai investicijos didelės, o gražos nėra. ES parama investicijoms nepakankama siekiant projekto atsiperkamumo. Jei „žaliojo“ vandenilio kaina būtų konkurencinga, poreikis išigyti tikrai būtų. Kaina nekonkurencinga, kadangi šiuo metu nėra pakankamos rinkos.

UAB „Energeman“ projekto vadovas Gintaras Saldžiūnas pastebėjo, kad įmonės vystomos technologijos demonstracines versijas atsivežti būtų nesunku, jos jau taikomos JAV. Vystyti vandenilio gamybos pajėgumus ir įrengti kolonėlę būtų nesunku, tačiau trūksta valstybės paramos ir vedimo.

Žilvinas Danys patikino, kad vandenilio technologijos yra inovacija, kurios vystymuisi valstybė rodo didelį dėmesį. Lietuvos vandenilio platformos darbą organizuojant smulkesnėse teminėse darbo grupėse bus galima tikėtis greitesnių sprendimų ir ekspertų diskusijų. Bus aptariamoms praktinėms iniciatyvoms, kad būtų tikslingai naudojamos lėšos ir nukreiptas finansavimas šios technologijos vystymui. Tokios diskusijos pagelbės strateginio dokumento Vandenilio technologijų plėtros Lietuvoje iki 2050 metų strategijos projekto parengimui. Lietuvos vandenilio platformos teminės darbo grupės buvo įvardintos pirmojo susitikimo metu ir šiuo metu formuojasi. Platformos nariai dar nepareiškę savo pageidavimų jungtis į konkrečias darbo grupes yra **prašomi tai padaryti per artimiausias 2 savaites** (pridedama skaidrė su dabartiniu narių pasiskirstymu darbo grupėse). Matydami susiformavusių darbo grupių skaičių, galėsime derinti jų vadovų/moderatorių kandidatūras.

Vandenilis yra neišvengiamas siekiant klimatui neutralios pramonės ir ekonomikos iki 2050 m. Vyriausybė prioritetizuoja šį klausimą ir jis bus vystomas toliau. Šalia „žaliojo“ vandenilio, pereinamuoju laikotarpiu palaikome ir „mėlynąjį“, tačiau dėl laiko stokos diskusija dėl šio aspekto bus pratęsta ateityje.

Energetikos ministerijos konkurencingumo grupės vyriausiasis specialistas Tomas Kropas pastebėjo, kad kalbant apie vandenilio panaudojimą šilumos gamybos ir centrinio šildymo sistemose būtų vertinga prie Lietuvos vandenilio veiklos pakviesti prisijungti Lietuvos šilumos tiekėjų asociaciją.

Lietuvos chemijos pramonės įmonių asociacijos vadovas Giedrius Mažūnaitis pakvietė kreiptis norinčius gauti asociacijos naujienlaiškį ir pateikė nuorodas:

<http://www.chemija.lt/a/p/z/v/a/l/g/o/s/e/ChemTeisE.htm>

<http://www.chemija.lt/p/r/o/j/e/k/t/a/i/e/ChemTeisEP.htm>

AB „Klaipėdos nafta“ atstovė Jurgita Šilinskaitė-Vensloviėnė raštu pateikė aktualià informacijà apie vandenilio kolonėlių plėtrà: <https://www.h2stations.org/press-release-2021-record-number-of-newly-opened-hydrogen-refuelling-stations-in-2020/>

Parengė:

Ieva Visockienė, Energetikos ministerijos Inovacijų ir tarptautiškumo skatinimo grupės patarėja

Pridedama. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo fondo (angl. Recovery and Resilience Facility, RRF), rinkinys (pristatymo skaidrės)